

AKCININKO TEISĖ Į IŠVESTINĮ IEŠKINĮ: EX LEGE PREVENCINĖS PRIEMONĖS

Lina Mikaloniėnė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedros lektorė
socialinių mokslų daktarė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370 5) 236 61 70
El. paštas: lina.mikaloniene@gmail.com

Šiame straipsnyje nagrinėjamos ex lege priemonės, skirtos prevenciškai užtikrinti sąžiningą ir tinkamą akcininko naudojimąsi teise į išvestinį ieškinį, bei įvertinamas nacionalinės teisės modernizavimo poreikis šiuo aspektu.

This article analyzes specific ex lege protective measures to ensure that the shareholder's right to bring derivative action is not abused as well as evaluates a need to revise the related Lithuanian legislation.

Įvadas

Pagal ABĮ¹ 16 straipsnio 1 dalies 5 punktą akcininko reiškiamas ieškinys dėl žalos, padarytos bendrovei valdymo organų narių pareigų pažeidimu, atlyginimo bendrovei (toliau – išvestinis ieškinys) yra įprastinis ieškinys dėl žalos atlyginimo, išskyrus tai, kad šį ieškinį pareiškia ne pati bendrovė, bet jos interesais ir naudai veikia kitas subjektas – akcininkas. Aplinkybė, kad ieškinį reiškia ne pats subjektas, turintis subjekcinę teisę (t. y. teisę reikalauti žalos atlyginimo) – bendrovė, bet kitas subjektas – akcininkas, ir šiuo ieškiniu akcininkui suteikiama teisė įsiterpti į kito subjekto – bendrovės – valdymą savaime lemia išvestinio ieškinio ypatumus. Neatsitiktinai paskirų jurisdikcijų teisėje įtvirtinamos priemonės, kurios padėtų suderinti smulkiųjų akcininkų interesų apsaugą su bendrovės interesų apsauga, t. y. prevenciškai ribotų akcininko nesąžiningą naudojimąsi teise į išvestinį ieškinį, padėtų išvengti nepagrįsto akcininko kišimosi į bendrovės veiklą ir apsaugoti kolektyvinius interesus. Lyginamosios teisėtyros kontekste dažniausiai minėtos priemonės būtų papildomai keliami reikalavimai, kuriuos turi atitikti akcininkas kaip subjektas, reiškiantis išvestinį ieškinį, ir reikalavimą, kad akcininkas, prieš kreipdamasis į teismą su išvestiniu ieškiniu, pirmiausiai kreiptųsi į bendrovę.

Šis straipsnis yra antrasis straipsnis iš straipsnių serijos, skirtos išvestinio ieškinio tematikai materialinės teisės kontekste. Šio straipsnio tikslas – atsižvelgiant į išvestinio ieškinio sampratą, tikslus ir paskirtį, analizuotus pirmajame straipsnyje, aptarti *ex lege* priemones, kurios skirtos prevenciškai riboti akcininko nesąžiningą naudojimąsi teise į išvestinį ieškinį ir įvertinti nacionalinio reguliavimo modernizavimo poreikį šiuo aspektu. Tyrimo objektas – tam tikros *ex lege* prevencinės akcininko nesąžiningo naudojimosi teise į išvestinį ieškinį priemonės. Tuo tikslu analizuojami papildomi reikalavimai akcininkui kaip subjektui ir privalomas išankstinis akcininko kreipimasis į bendrovę. Straipsnis nėra skirtas problematikos, specifiskai susijusios su civilinio proceso teise, tyrimui, todėl minėti aspektai nevertinami civilinio proceso teisės kontekste.

¹ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 64-1914 (tekste – ABĮ).

Straipsnyje naudojamas lyginamasis metodas paskirų jurisdikcijų teisėje analizuojant minėtas *ex lege* priemonės, skirtas prevenciškai užtikrinti tinkamą ir sąžiningą akcininko naudojimąsi teise į išvestinį ieškinį, sisteminis ir teleologinis metodai, vertinant teisinio reguliavimo modernizavimo poreikį Lietuvos teisės kontekste, taip pat precedentinis ir loginis metodai. Straipsnyje daugiausiai remiamasi užsienio autorių darbais (pvz., Puchniak D. W., Baum H. ir M. Ewing-Chow (red.) monografija, C. Gerner-Beuerle, P. Paech ir E. Schuster lyginamuoju tyrimu, Amerikos teisės instituto parengtais bendrovių valdymo principais, D. Latella straipsniu ir kt.), nes, kitaip nei užsienio doktrinoje, mūsų šalies mokslininkų darbuose pasigendama platesnio tyrimo ir aktyvių diskusijų, skirtų išvestinio ieškinio problematikai. Iš Lietuvos autorių paminėtinas E. Krivka, kuris susitelkė į išvestinio ieškinio kaip grupės ieškinio atmainos ir viešojo intereso gynimo priemonės sampratos analizę ir atitinkamą problematiką Lietuvos civilinio proceso teisėje².

1. Akcininko *locus standi* v. bendrovės teisinė forma

Analizuojant papildomus reikalavimus akcininkui kaip subjektui, reiškiančiam išvestinį ieškinį, pirmiausia turėtų būti įvertinta, ar akcininko teisė kreiptis į teismą su ieškiniu, prašant atlyginti bendrovei žalą, padarytą bendrovės valdymo organų narių pareigų pažeidimu, sietina su bendrovės teisine forma.

Paskirų valstybių teisėje aptinkamas reguliavimas, kai teisė kreiptis į teismą su išvestiniu ieškiniu pripažįstama tik atviro tipo bendrovių akcininkams. Štai Vokietijoje uždarnosios ribotos atsakomybės įmonės (*GmbH*) dalyviai neturi teisės į išvestinį ieškinį įmonės valdytojams, bet *locus standi* (lot. – teisė kreiptis į teismą) turi atviro tipo bendrovės (*AG*) smulkieji akcininkai³. Taip pat nevienodai vertinamos bendrovės teisinės formos ir akcijų listingavimo reguliuojamoje rinkose aplinkybės nustatant reikalavimus akcininkui, turinčiam teisę į išvestinį ieškinį. Italijoje reikalavimai akcininko *locus standi* yra skirtingi biržinių bendrovių ir uždarytųjų bendrovių atžvilgiu, atitinkamai suteikiant *locus standi* biržinės bendrovės akcininkui, valdančiam 2,5 proc. įstatinio kapitalo, ir nebiržinės bendrovės akcininkui, valdančiam 20 proc. įstatinio kapitalo⁴.

Doktrinoje pažymimas skirtingas išvestinio ieškinio vaidmuo atvirose ir uždaroiose bendrovėse. Uždaroiose akcinėse bendrovėse, kurios dažnai pasižymi nuosavybės koncentracija ir akcininkų dalyvavimu valdant bendrovę, išvestinis ieškiny paprastai naudojamas ginčiuose tarp kontroliuojančio akcininko ir smulkiųjų akcininkų, akcinėse bendrovėse, kurių akcijomis viešai prekiaujama reguliuojamojoje rinkoje, – akcininkų ir vadovybės konfliktuose. Tačiau akcininkų konfliktuose išvestinio ieškinio reikšmė mažesnė, nes smulkiesiems akcininkams ginant interesus išvestiniu ieškiniu, gali būti nepasiekiami pagrindiniai – kompensacinis ir atgrasomasis – šios teisinės gynybos priemonės tikslai (pvz., jeigu pagrindinę bendrovės įstatinio kapitalo dalį valdo pažeidėjai, tai bendrovei atlyginta žala išlieka pažeidėjų (kontroliuojančio akcininko) kontroliuojama, be to, pažeidėjas kaip kontroliuojantis akcininkas gauna netiesioginę naudą su visais bendrovės dalyviais *pro rata* turimai įstatinio kapitalo daliai)⁵.

Manytina, kad nacionalinės bendrovių teisės kontekste bendrovės teisinė forma *per se* nesudaro pagrindo skirtingai reguliuoti akcininko *locus standi*. Straipsnio autorės nuomone, nacionalinis įstaty-

² KRIVKA, E. *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese: monografija*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009, p. 144–166; KRIVKA, E. Išvestinio akcininkų ieškinio institutas Lietuvos teisės sistemoje. *Jurisprudencija: mokslo darbai*, 2006, Nr. 4 (82), p. 46–53.

³ STECHER, M. W. Germany. Iš STECHER, M. W., ed. *Protection of minority shareholders*. London [etc.]: Kluwer Law International. [etc.], 1997, p. 94; Vokietijoje pripažįstama *GmbH* dalyvio teisė kreiptis į teismą su ieškiniu įgyvendinant bendrovės reikalavimo teisę kito *GmbH* dalyvio atžvilgiu dėl dalyvio pareigų, susijusių su dalyvio statusu, nevykdymo (pvz., pažeidus pareigą sumokėti įnašus į kapitalą).

⁴ GIUDICI, P. Representative Litigation in Italian Capital Markets: Italian Derivative Suits and (if ever) Securities Class Actions. *European Company and Financial Law Review*, 2009, Volume 6, Issue 2–3, p. 250.

⁵ LI, X. *A comparative study of shareholders' derivative actions: England, the United States, Germany and China*. Deventer: Kluwer, 2007, p. 304.

mų leidėjas pagrįstai įtvirtinto teisę į išvestinį ieškinį ir akcinių bendrovių, ir uždaryjū akcinių bendrovių akcininkams bei pasirinko vienodą išvestinio ieškinio reguliavimą, neatsižvelgdamas į bendrovės teisinę formą:

Pirma, Lietuvoje uždarnosios akcinės bendrovės teisinė kilmė sietina su bendrove, bet ne su partneryste. Pagal nacionalinį teisinį reguliavimą uždarnosios akcinės bendrovės teisinė forma iš esmės remiasi klasikiniiais bendrovių teisės principais, t. y. kapitalizuotų įmonių veiklos principais⁶. Konceptiškai nacionalinės bendrovių teisės požiūriu reguliavimas, skirtas akcinių bendrovių ir uždaryjū akcinių bendrovių teisinėms formoms, yra panašus.

Antra, akcininkas prisiima galutinę verslo, į kurį investuoja ir kuris vykdomas per bendrovės teisinę formą, riziką⁷. Investicijų rizika tenka kiekvienam akcininkui, neatsižvelgiant į bendrovės teisinę formą. Ši rizika pasireiškia mažesne galimybe apsaugoti savo kaip dalyvio interesus, palyginti su kitais suinteresuotais asmenimis (pvz., darbuotojais, kreditoriais), neatsižvelgiant į tai, bendrovė yra atviro ar uždaro tipo (pvz., likviduojant bendrovę, turtas skirstomas akcininkams tik atsiskaičius su kreditoriais, veikiančioje mocioje bendrovėje akcininkas turi teisę susigrąžinti iš bendrovės investicijas tik įstatymų nustatytais būdais, tvarka ir sąlygomis, pvz., mažinant įstatinį kapitalą laisvoms lėšoms išmokėti, pelno dalį skiriant dividendais). Adekvati ir efektyvi investicijų apsauga turėtų būti užtikrinama, neatsižvelgiant į bendrovės teisinę formą.

Trečia, akcininko *locus standi* diferenciacija būtų nepagrįsta ir dėl kitų priežasčių. Akcinėse bendrovėse taip pat aptinkama nuosavybės koncentracija, kontroliuojantis akcininkas dalyvauja valdant bendrovę. Vadinas, akcininkų konfliktai tikėtini ne tik uždarosiose akcinėse bendrovėse, bet ir akcinėse bendrovėse. Bendrovės teisinė forma *per se* nereiškia bendrovės priskyrimo smulkiam ar vidutiniam verslui.

Kita vertus, nesuteikus uždarnosios akcinės bendrovės akcininkui teisės į išvestinį ieškinį, nacionalinės teisės kontekste šios bendrovės akcininkų interesų apsauga būtų nepakankama. Kitaip nei atviro tipo bendrovių, kurių akcijomis viešai prekiaujama reguliuojamose rinkose ir jų akcininkai turi galimybę susigrąžinti investicijas parduodami akcijas, uždaryjū akcinių bendrovių akcininkai turi tik ribotas investicijų susigrąžinimo galimybes. Pagal kapitalizuotos įmonės modelį uždarnosios akcinės bendrovės dalyvis taip pat gali pasitraukti iš įmonės ir susigrąžinti investicijas perleisdamas akcijas kitiems akcininkams arba tretiesiems asmenims, tačiau nesant akcijų realizavimo rinkos, dažnai tokių bendrovių akcijos yra nelikvidžiosios. Svarbu, kad uždaryjū akcinių bendrovių akcininkai, neturintys galimybės pasitraukti iš bendrovės, turėtų teisinių svertų daryti įtaką valdant bendrovę ir šitaip netiesiogiai apginti savo interesus.

2. Papildomi reikalavimai akcininkui kaip subjektui, reiškiančiam išvestinį ieškinį

Papildomi reikalavimai akcininkui kaip subjektui, reiškiančiam išvestinį ieškinį, gali būti siejami su reikalavimu, kad akcininkas valdytų nustatyto dydžio įstatinio kapitalo dalį, balsų arba akcijų nominalių verčių sumą. Toks reguliavimas reiškia, kad teise į išvestinį ieškinį gali pasinaudoti ne kiekvienas akcininkas, o tik smulkieji akcininkai. Manoma, kad akcininkas, valdantis nustatyto dydžio įstatinio kapitalo dalį (balsų), kuri paprastai turėtų reprezentuoti reikšmingas akcininko investicijas, yra labiau suinteresuotas atsakingiau naudotis atitinkamais civilinių teisių gynimo būdais, nes, siekdamas

⁶ Asmeninis bendrovės pobūdis ir šios teisinės formos paskirtis, siejama su smulkiuoju ir vidutiniu verslu, ABĮ įtvirtinami labai ribotai (daugiau žr.: MIKALONIENĖ, L. *Asmeninio komercinio bendradarbiavimo pagrindinės teisinės formos*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (01 S). Vilnius, 2011, p. 80–124).

⁷ EASTERBROOK, F. H.; FISCHER, D. R. *The Economic Structure of Corporate Law*. Cambridge (Mass.); London: Harvard University Press, 1996, p. 10–11, 67–70.

apsaugoti savo investicijas, stengsis nesukelti neigiamų padarinių bendrovei⁸. Tačiau lyginamosios teisėtyros kontekste reguliavimas nevienodas.

Štai Prancūzijoje⁹, Anglijoje¹⁰, JAV¹¹, taip pat Lietuvoje kiekvienas akcininkas turi *locus standi*. *Per contra*, kai kuriose valstybėse teisė kreiptis į teismą su išvestiniu ieškiniu yra smulkiųjų akcininkų teisė. Švedijoje teisė į išvestinį ieškinį turi akcininkai, valdantys 10 procentų visų akcijų¹². Vokietijoje *locus standi* turi akcinės bendrovės akcininkai, kurie valdo ne mažiau kaip 1 procentą įstatinio kapitalo arba kurių akcijų nominali vertė ne mažesnė kaip 100 tūkst. eurų¹³. Mišrus reguliavimas yra Suomijoje, joje teisę pareikšti išvestinį ieškinį turi smulkieji akcininkai, valdantys 1/10 visų akcijų, arba kiekvienas akcininkas, jeigu nepateikus ieškinio būtų pažeistas akcininkų lygiateisiškumo principas¹⁴.

Siekiant prevenciškai apriboti nesąžiningą naudojimąsi išvestiniu ieškiniu, paskirų valstybių teisėje įtvirtinami ir kitokio pobūdžio papildomi reikalavimai akcininkui. JAV daugumoje valstijų ne tik reikalaujama, kad asmuo, teikiantis išvestinį ieškinį, būtų akcininkas ieškinio pareiškimo metu, bet ir būtų buvęs akcininku neteisėtų veiksmų padarymo metu¹⁵. Vokietijoje teisę pareikšti išvestinį ieškinį turi tik tie akcinės bendrovės akcininkai, kurie apie neteisėtus veiksmus arba padarytą žalą sužinojo po akcijų įsigijimo¹⁶. Paskirų valstybių teisėje reikalaujama, kad akcininkas, prieš pareikšdamas išvestinį ieškinį, akcijas nuosavybės teise būtų valdęs ne trumpiau kaip nustatytą laikotarpį (pvz., Italijoje buvo reikalaujama, kad akcininkas būtų buvęs akcininku ne mažiau kaip 6 mėnesius iki išvestinio ieškinio pateikimo, tačiau šio reikalavimo nuo 2003 m. atsisakyta)¹⁷.

Reguliavimas, pagal kurį akcininkas, reiškiantis išvestinį ieškinį, turi atitikti papildomus reikalavimus, pagrįstai sulaukia kritikos:

Pirma, visų galimų akcininko privataus ir kolektyvinių interesų koreliacijos atvejų ir tam tikro minimalaus įstatinio kapitalo dydžio ar balsų, pagrįstai atitinkančio kiekvieną atvejį, įtvirtinimas įstatyme objektyviai neįmanomas (pvz., proporcija įstatiniame kapitale, kuri pagal lyginamąją teisėtyrą paprastai yra 1–20 procentų, savaime neparodo investicijų dydžio sumine išraiška; įtvirtinus papil-

⁸ THOMPSON, R. B.; THOMAS, R. S. The Public and Private Faces of Derivative Lawsuits. *Vanderbilt Law Review*. 2004, Vol. 57:5, p. 1790.

⁹ GRELON, B. Shareholders' Lawsuits against the Management of a Company and its Shareholders under French Law. *European Company and Financial Law Review*, 2009, Volume 6, Issue 2–3, p. 212.

¹⁰ REISBERG, A. Shadows of the Past and Back to the Future: Part 11 of the UK Companies Act 2006 (in)action. *European Company and Financial Law Review*. 2009, Volume 6, Issue 2–3, p. 221.

¹¹ American Bar Association. Committee on Corporate Laws. *Model business corporation act annotated: official text with official comments and statutory cross-references*, revised through 2005. United States of America, Library of Congress Cataloging-in-Publication Data [interaktyvus. Žiūrėta 2014-09-07] Prieiga per internetą: <<http://greatlakesval.com/wp-content/uploads/2011/08/Model-Business-Corporation-Act.pdf>>, p. 7–84; 7.41 (1) str. LATELLA, D. Shareholder Derivative Suits: A Comparative Analysis and the Implications of the European Shareholders' Rights Directive. *European Company and Financial Law Review*, 2009, Vol. 6, Issue 2–3, p. 307–323; p. 312; Federalinių civilinio proceso taisyklių (toliau – FCPT) 23.1 str. American Law Institute <Philadelphia, Pa.>. *Principles of corporate governance: analysis and recommendations*. Vol 2, Part VII §§ 7.01 – 7.25; tables and index. Philadelphia, Pa., 1994, p. 33; 7.02 str. (a).

¹² GERNER-BEUERLE, C.; PAECH, P.; SCHUSTER, E. *Annex to Study on Directors' Duties and Liability*. Country Reports. London School of Economics and Political Science. Prepared for the European Commission DG Markt. London, April 2013. Initial author: Helene Eriksson. Directors' duties and liability in Sweden [interaktyvus. Žiūrėta 2014-09-07]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/board/2013-study-reports_en.pdf>, p. 863.

¹³ LATELLA, D. <...>, p. 318.

¹⁴ GERNER-BEUERLE, C.; PAECH, P.; SCHUSTER, E. Initial author: Mervi Barth. Directors' duties and liability in Finland <Annex...>, p. 283.

¹⁵ American Law Institute <...>, p. 51. Taip pat žr.: LATELLA, D. <...>, p. 312; FCPT 23.1 str. (1). American Bar Association <...>, p. 7–84; 7.41 (1) str.

¹⁶ PAUL, C. A. Derivative Actions under English and German Corporate Law – Shareholder Participation between the Tension Filled Areas of Corporate Governance and Malicious Shareholder Interference. *European Company and Financial Law Review*, 2010, Vol. 7, Issue 1, p. 98.

¹⁷ GIUDICI, P. <...>, p. 250.

domus reikalavimus akcininkui, išskyla akcininko *locus standi* klausimas, jeigu bylinėjimosi eigoje akcininkas neatitinka papildomų reikalavimų (pvz., padidinus įstatinį kapitalą papildomais įnašais ir sumažėjus akcininko įstatinio kapitalo daliai bylinėjimosi metu)). Teisė kreiptis į teismą su išvestiniu ieškiniu kaip kiekvieno akcininko teisė yra labiau pagrįsta nuosavybės teisės apsauga.

Antra, įtvirtinus taisyklę, pagal kurią *locus standi* turi tik akcininkas, kuris jau buvo akcininkas neteisėtų veiksmų padarymo metu, gali būti neapginami naujųjų akcininkų interesai. Tokiais pavyzdžiais paminėtinos situacijos, kai, pvz., žalos bendrovei padaroma ne iš karto, bet žala atsiranda vėliau, ir tokia žala lemia turinius praradimus naujam akcininkui, o aplinkybės apie neteisėtus veiksmus ir jų padarinius nebuvo žinomos ir negalėjo būti žinomos naujam akcininkui iki akcijų įsigijimo, todėl nebuvo įvertintos nustatant (sumažinant) akcijų kainą; akivaizdžiai nenaudingas bendrovei sandoris, sudarytas prieš išigyjant akcijų, vykdomas po akcijų įsigijimo, kai toks sandoris turi neigiamą įtaką bendrovės finansinei padėčiai, padaro išvestinę žalą naujam akcininkui, ir šios aplinkybės buvo sąžiningai sužinotos jau būnant akcininku, todėl nebuvo įvertintos nustatant (sumažinant) akcijų kainą¹⁸. Doktrinoje taip pat pažymima, kad nėra pakankamų empirinių duomenų, kurie patvirtintų, kad nesąžiningai naudotis išvestiniu ieškiniu yra labiau linkę akcininkai, įsigiję akcijų po neteisėtų veiksmų, kuriais padaryta žalos bendrovei, nei akcininkai, kurie nuosavybės teise valdė akcijas tokių veiksmų padarymo metu¹⁹.

Trečia, nederėtų pamiršti, kad išvestinis ieškinytis skirtas ir bendrovių valdymui pagerinti.

Manytina, kad Lietuvos įstatymų leidėjas pagrįstai teisę į išvestinį ieškinį įtvirtino kaip kiekvieno teisinį suinteresuotumą turinčio akcininko teisę (ABĮ 16 str. 1 d. 5 p., CPK²⁰ 5 str. 1, 3 d.), nenustatydamas papildomų *ex lege* reikalavimų akcininkui, kiek tai susiję su teise į išvestinį ieškinį kaip smulkiųjų akcininkų teise, reikalavimu, kad akcijos būtų buvusios nuosavybe ne trumpiau kaip nustatyta laikotarpį, ar reikalavimu, kad akcininkas būtų buvęs akcininku neteisėtų veiksmų padarymo metu.

3. Privalomas išankstinis kreipimasis į bendrovę

Paskirų jurisdikcijų teisėje reikalaujama, kad akcininkas, prieš pareikšdamas išvestinį ieškinį teisme, pirmiausia kreiptųsi į bendrovę ir pareikalautų, kad bendrovė įgyvendintų turimą reikalavimo teisę. Taip siekiama sudaryti sąlygas pačiai bendrovei įgyvendinti *locus standi* arba apginti bendrovės interesus taikiai. Jeigu bendrovė nesiima veiksmų per nustatytą terminą arba protingumo kriterijus atitinkantį laikotarpį, akcininkas turi teisę su išvestiniu ieškiniu kreiptis į teismą. Šiuo aspektu pažymėtinas subsidiarus akcininko teisės pareikšti išvestinį ieškinį pobūdis bendrovės teisės į ieškinį dėl žalos atlyginimo atžvilgiu.

Iš valstybių, kuriose reikalaujama pirmiausia iš anksto kreiptis į bendrovę, paminėtina Čekija, Vokietija²¹, JAV²². Vokietijoje ypač išryškėja subsidiarus akcininko teisės į išvestinį ieškinį pobūdis bendrovės teisės į ieškinį atžvilgiu, nes reikalaujama, kad akcinės bendrovės akcininkas kreiptųsi į bendrovę du kartus, t. y. prieš kreipdamasis į teismą, pirmiausia pateiktų reikalavimą bendrovei, ir, teismui priėmus išvestinį ieškinį, dar kartą kreiptųsi į bendrovę²³. Kita vertus, JAV teismų praktikoje

¹⁸ Situacijų pavyzdžių žr. American Law Institute <...>, p. 33, 37–38, 51–52; 7.02 str. (a) (1), GEVURTZ, F. A. *Corporation law*. St. Paul, Minn.: West Group, 2000, p. 397–400.

¹⁹ GEVURTZ, F. A. <...>, p. 397.

²⁰ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas Nr. IX-743. Civilinio proceso kodeksas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, nr. 36-1340.

²¹ GERNER-BEUERLE, C.; PAECH, P.; SCHUSTER, E. *Study on Directors' Duties and Liability*. London School of Economics and Political Science. Prepared for the European Commission DG Markt. London, April 2013 [interaktyvus. Žiūrėta 2014-09-07]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/board/2013-study-analysis_en.pdf>, p. 194–199; Išvestinio ieškinio tyrimas daugiausiai orientuotas į atviro tipo bendroves.

²² American Bar Association <...>, p. 7–86; 7.42 str. American Law Institute <...>, p. 53; 7.03 str.

²³ PAUL, C. A. <...>, p. 108; Taip pat remiamasi įvairiais šaltiniais.

pripažįstama, kad akcininkas gali nesilaikyti išankstinio kreipimosi į bendrovę tvarkos, jeigu akivaizdu, kad toks akcininko kreipimasis į bendrovę netikslingas²⁴ (pvz., valdymo organo nariai, kurie turėtų spręsti dėl bylinėjimosi, yra traukiami kaip atsakovai²⁵).

Taip pat yra valstybių, kuriose nereikalaujama pirmiausia iš anksto kreiptis į bendrovę (pvz., Italijoje, Graikijoje, Prancūzijoje (dėl išvestinio ieškinio, kurį turi teisę pareikšti kiekvienas akcininkas), Švedijoje²⁶, taip pat Lietuvoje). Pažymėtina, kad Prancūzijoje, kurioje pripažįstamas subsidiarius išvestinio ieškinio pobūdis, nereikalaujama, kad akcininkas, prieš pareiškdamas išvestinį ieškinį teisme, pirmiausia kreiptųsi į bendrovę²⁷.

Išankstinio kreipimosi į bendrovę paskirtis gali neapsiriboti išimtinai subsidiariu akcininko teisės į išvestinį ieškinį pobūdžiu. Paskirų jurisdikcijų teisėje bendrovės sprendimas, ar bylinėjimasis atitinka bendrovės interesus, gali turėti teisinę reikšmę akcininko *locus standi*. JAV bendrovės valdymo organas, gavęs akcininko reikalavimą, dažniausiai nepritaria akcininko išvestiniam ieškiniiui kaip neatitinkančiam bendrovės interesų²⁸. Jeigu akcininkas, gavęs neigiamą bendrovės sprendimą, kreipiasi su išvestiniu ieškiniiu į teismą, turi būti įrodyta, kad bendrovės valdymo organo nariai priėmė sprendimą interesų konflikto situacijoje, arba sprendimas nesibylinėti priimtas pažeidus verslo sprendimo taisyklę²⁹. Kai kuriose valstijose (pvz., Delavero) teismas, vertindamas valdymo organo sprendimą nesibylinėti, neapsiriboja procedūrinių valdymo organo sprendimo priėmimo aspektų teismine kontrole, bet įvertina ir šio organo sprendimo turinį³⁰. Delavero valstijos teismo 1981 m. *Zapata Corp. v. Maldonado* byloje teismas pažymėjo, kad bendrovės (t. y. jos valdymo organo) sprendimas nutraukti išvestinio ieškinio bylą, kurioje sprendžiama dėl žalos, padarytos valdymo organo narių fiduciarinių pareigų pažeidimu, atlyginimo bendrovei, gali būti laikomas nepagrįstu net ir tais atvejais, kai minėtas sprendimas buvo priimtas bendrovės interesais, nepriklausomam valdymo organui priėmus sprendimą sąžiningai ir atlikus reikiamą aplinkybių tyrimą³¹. Teismas sprendė, kad, siekiant suderinti akcininko, teisėtai reiškiančio išvestinį ieškinį, ir bendrovės, priėmusios sprendimą nesibylinėti, interesus, turi būti atsižvelgta ir į viešuosius interesus³². Reikalavimu, kuriuo akcininkas įpareigojamas kreiptis iš anksto į bendrovės valdymo organą, iš esmės ribojama akcininko teisė pareikšti išvestinį ieškinį³³, todėl akcininkai stengiasi išvengti išankstinio kreipimosi į bendrovę, remdamiesi aplinkybe, kad toks kreipimasis yra betikslis³⁴.

Valstybėse, kuriose minėtų reikalavimų nėra, konkrečioje byloje *ad hoc* nustatoma, ar išvestinis ieškinys pareikštas bendrovės interesais ir ar akcininkas sąžiningai naudojasi teise į išvestinį ieškinį. Tarp Europos Sąjungos valstybių narių doktrinoje atskirai išskiriamos Vokietija ir Anglija kaip valstybės, kuriose nustatyta speciali išvestinio ieškinio priimtumo teisme procedūra. Šiose valstybėse teismas, siekdamas suderinti akcininko, pareiškusio ieškinį, interesus su bendrovės, nusprendusios

²⁴ CAHN, A.; DONALD, D. C. *Comparative company law: text and cases on the laws governing corporations in Germany, the UK and the USA*. 1. publ. Cambridge [etc.]: Cambridge Univ. Press, 2010, p. 614–615; 1981 m. *Zapata Corp. v. Maldonado* byloje Delavero valstijos Aukščiausiasis Teismas remiasi *McKee v. Rogers* byla.

²⁵ GEVURTZ, F. A. <...>, p. 401.

²⁶ GERNER-BEUERLE, C.; PAECH, P.; SCHUSTER, E. <Study...>, p. 192–207.

²⁷ BAUM, H.; PUCHNIAK, D. W. The derivative action: an economic, historical and practice-oriented approach. Iš PUCHNIAK, D. W.; BAUM, H.; EWING-CHOW, M. ed. *The Derivative Action in Asia: a Comparative and Functional Approach*. Cambridge [etc.]: Cambridge Univ. Press, 2012, p. 84.

²⁸ Ten pat, p. 49–50; Remiamasi Klein ir Cofee.

²⁹ BAKER, T.; GRIFFITH, S. J. *Ensuring corporate misconduct: how liability insurance undermines shareholder litigation*. Chicago [etc.]: Univ. of Chicago Press, 2010, p. 28; CAHN, A.; DONALD, D. C. <...>, p. 614–616; 1981 m. *Zapata Corp. v. Maldonado* byla Delavero valstijos Aukščiausiajame Teisme.

³⁰ BAUM, H.; PUCHNIAK, D. W. <...>, p. 51.

³¹ CAHN, A.; DONALD, D. C. <...>, p. 616–617.

³² Ten pat.

³³ LI, X. *A comparative <...>*, p. 175.

³⁴ BAUM, H.; PUCHNIAK, D. W. <...>, p. 50; Remiamasi įvairiais šaltiniais.

nesibylinėti, interesais, pirminiame etape, neišnagrinėjęs bylos iš esmės, įvertina daugelį aplinkybių ir sprendžia dėl išvestinio ieškinio priimtinum³⁵.

Vokietijoje teismas, spręsdamas dėl išvestinio ieškinio priimtumo, pagal baigtinį aplinkybių sąrašą, be kita ko, vertina, ar ieškiny s dėl žalos atlyginimo bendrovei atitinka bendrovės interesus ir nesukels jai neigiamų padarinių (pvz., ar bylinėjimasis nebus žalingas bendrovei, ar nepakenks jos reputacijai)³⁶. Teismas šią aplinkybę vertina pagal proporcingumo principą, remdamasis šia aplinkybe, teismas gali atsisakyti priimti ieškinį tik išimtiniais atvejais³⁷. Stebėtojų tarybos ar valdybos sprendimas neteikti ieškinio nesaisto teismo³⁸.

Anglijoje teismas, pirminiame etape spręsdamas dėl akcininko teisės į išvestinį ieškinį, įvertina daugelį aplinkybių (t. y. jeigu teismas nustato, kad ieškiny s pareikštas ne bendrovės interesus, ar ginčo objektu esantiems veiksams pritarata arba pavesta juos atlikti, bylinėjimasis pagal išvestinį ieškinį negalimas; jeigu tokių aplinkybių teismas nenustatė, vertinamos kitos aplinkybės, kurių sąrašas įstatyme yra pavyzdinis (pvz., ar akcininkas veikia sąžiningai, ar bendrovė ketina bylinėtis, ar yra tikimybė, kad bendrovė pritaras ginčo objektu esantiems valdymo organo narių veiksams, ar akcininkas galėtų ginti savo teises tiesioginiu ieškiniu))³⁹. Anglijos teismų praktikoje išvestiniu ieškiniu neleidžiama pasinaudoti, jeigu tai lemtų nesąžiningą rezultatą (pvz., ar akcininkas, reiškiantis išvestinį ieškinį, yra sąmoningai gavęs naudos iš ginčijamų valdymo organo veiksmų, arba tokiam akcininkui žala yra atlyginta, o jis papildomai siekia žalos atlyginimo bendrovei, arba akcininkas neišnaudojo alternatyvių civilinių teisių gynimo būdų)⁴⁰.

Nacionalinės teisės kontekste manytina, kad įstatymų leidėjas pagrįstai neįtvirtino privalomo išankstinio kreipimosi į bendrovę:

Pirma, interesų konflikto situacijomis tokia tvarka netikslinga. Nuosavybės ir valdymo struktūra bendrovėje gali lemti interesų konfliktų situacijas, kurios riboja objektyvaus ir pagrįsto sprendimo priėmimą (pvz., kontroliuojantis akcininkas yra vienasmenis bendrovės valdymo organas (vadovas), dėl kurio veiksmų siekiama pateikti išvestinį ieškinį, bendrovės valdyba, dėl kurios narių veiksmų siekiama pateikti išvestinį ieškinį, suformuota dėl daugumą balsų turinčio akcininko įtakos, taip pat situacijomis, kai bendrovės akcijas lygiomis dalimis valdo du akcininkai). Lyginamosios teisėtyros kontekste taip pat pripažįstama, kad privalomas išankstinis kreipimasis į bendrovę, prieš pareiškiant išvestinį ieškinį, nėra veiksmingas interesų konflikto situacijomis.

Antra, privalomas išankstinis kreipimasis į bendrovę gali būti netikslingas dėl sisteminio pobūdžio priešasčių. Bendrovės kolegialus renkamas organas ir (arba) esamas vadovas gali būti nesuinteresuoti bylinėjimusi, prevenciškai siekdami išvengti precedento dėl valdymą įgyvendinančių asmenų atsakomybės, taip pat ir dėl to, kad gali iškilti paties tokio organo tinkamo funkcijų atlikimo klausimas.

Jeigu alternatyviai dėl bylinėjimosi būtų sprendžiama visuotiniame akcininkų susirinkime, kuria me teisę balsuoti turėtų tik akcininkai, nesantys interesų konflikto situacijoje, veikiausiai tai reikštų smulkiųjų akcininkų, kurie kaip subjektai turėtų *locus standi*, sprendimą, t. y. kreipimasis į teismą būtų netikslingai apsunkintas papildomais formaliais reikalavimais. Kartu pažymėtina, kad įstatyme objektyviai neįmanoma sureguliuoti visų tikėtinų netiesioginio interesų konflikto situacijų, kuriomis akcininkai neturėtų teisės balsuoti. Reikalavimas, kad bylinėjimosi dėl žalos atlyginimo klausimą spręstų visuotinis akcininkų susirinkimas, reiškia papildomas organizacines išlaidas ir laiko sąnaudas, ypač

³⁵ GERNER-BEUERLE, C.; PAECH, P.; SCHUSTER, E. *Study <...>*, p. 202.

³⁶ GERNER-BEUERLE, C.; PAECH, P.; SCHUSTER, E. Initial author: Verena Klapstein. Directors' duties and liability in Germany <Annex...>, p. 349–350.

³⁷ PAUL, C. A. <...>, p. 100; Remiamasi įvairiais šaltiniais.

³⁸ BAUM, H.; PUCHNIAK, D. W. <...>, p. 53, 86–87; Remiamasi įvairiais šaltiniais.

³⁹ DAVIES, P. L. *et al. Gower and Davies' principles of modern company law*. 9th ed. London: Sweet & Maxwell, 2012, p. 655–659; REISBERG, A. *Shadows <...>*; p. 222–223, 226.

⁴⁰ HALE, C. What's Right with the Rule in *Foss v Harbottle*? *Company Financial and Insolvency Law Review Journal*, 1997, Vol. 2, p. 223.

akcinių bendrovių. Taip pat turėtų būti peržiūrėti ir įstatymai (pvz., dėl susirinkimo sušaukimo iniciatyvos teisės). Pagaliau, vargu ar visuotinis akcininkų susirinkimas galėtų priimti informuotą sprendimą, atsižvelgdamas į tai, kad informaciją teikia bendrovės vadovas ir akcininkai turi tik ribotą teisę į informaciją apie bendrovę (ABĮ 16¹ str. 4–5 d., 18 str. 1 d., 37 str. 12 d. 13, 9 p.).

Trečia, akcininkas reiškia išvestinį ieškinį, kai bendrovė negina savo teisių ir nereikalauja iš valdymo organų narių atlyginti jai padarytos žalos, todėl kreipimasis į bendrovę yra veikiau formalus.

Pažymėtina ir tai, kad aptarti lyginamosios teisėtyros rezultatai nepateikia unifikuoto požiūrio, įtvirtinant papildomus reikalavimus akcininko *locus standi* ir privalomą išankstinį kreipimąsi į bendrovę, todėl negalima daryti išvados, kad toks reguliavimas būtų visuotinai pripažįstamas veiksmingas. Be to, išimtinai prevencinis nesąžiningo elgesio reguliavimas bendrovių teisėje taip pat neatitiktų šiandienės bendrovių teisės tikslų⁴¹.

Nustatant minėtus papildomus reikalavimus akcininko *locus standi* ir privalomą išankstinį kreipimąsi į bendrovę, be kita ko, siekiama sumažinti nesąžiningo naudojimosi išvestiniu ieškiniu tikimybę. Lietuvoje išvestiniai ieškiniai mokiose bendrovėse yra reti⁴², todėl riboti akcininko galimybę pasinaudoti teise kreiptis į teismą su išvestiniu ieškiniu, įtvirtinant minėtas prevencines priemones, būtų netikslinga ir pragmatiniu požiūriu.

Kontinentinėje Europoje išvestiniai ieškiniai taip pat aptinkamai retai⁴³. *Per contra*, JAV, kurioje nuo XX a. pabaigos išvestinių ieškinių sumažėjo, ir toliau pripažįstama svarbi išvestinio ieškinio reikšmė, ypač mažose ir vidutinėse bendrovėse⁴⁴. Doktrinoje pažymima, kad tam prielaidas, be kita ko, sudaro bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklės ir akcininko teisės į informaciją apimtis⁴⁵. Kartu pažymėtina, kad JAV, be kita ko, reikalaujama, kad tokio pobūdžio bylose akcininkas sąžiningai ir adekvačiai atstovautų bendrovei⁴⁶. Lietuvoje specialių taisyklių šiuo aspektu nėra⁴⁷. Siekiant visapusiškos išvestinio ieškinio analizės, minėtus klausimus būtina įvertinti nacionalinės teisės kontekste. Tačiau tai – kito straipsnio tyrimo objektas.

Išvados

1. Siekiant suderinti smulkiųjų akcininkų interesų apsaugą su bendrovės interesų apsauga, t. y. prevenciškai riboti akcininko nesąžiningą naudojimąsi teise į išvestinį ieškinį, padėti išvengti nepagrįsto bendrovės veiklos trikdyimo ir apsaugoti kolektyvinius interesus, paskirų jurisdikcijų teisėje

⁴¹ 2002 m. Bendrovių teisės ekspertų grupės ataskaita dėl Europos bendrovių teisės modernizavimo [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/modern/index_en.htm> [žiūrėta 2012-01-20], p. 5–6, 29–30, 41.

⁴² 2014 m. rugsėjo 15 d. atlikta civilinių bylų paieška *Infollex* duomenų bazėje pagal frazes „atlyginti bendrovei žalą, kuri susidarė dėl bendrovės vadovo“, „dėl žalos, padarytos bendrovės valdymo organų“, „Akcinių bendrovių įstatymo 16 straipsnio 1 dalies 5 punkte“, „Akcinių bendrovių įstatymo 16 straipsnio 1 dalies 4 punkte“ kartu su nuoroda į 2000 m. ABĮ. Reguliavimas, įtvirtintas ABĮ, kuris įsigaliojo 2004 m. sausio 1 d., 16 straipsnio 1 dalies 5 punkte, nesikeitė, keitėsi tik numeracija. Išvestinio ieškinio mokiose bendrovėse aspektu paminėtina tokia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013-10-21 *nutartis civilinėje byloje R. V. UAB „Meicé“, A. K., R. U., UAB „Trakų Investicijos“, UAB „Arvydų giria“, UAB „Užupio Investicijos“*, Nr. 3K-3-501/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013-02-14 *nutartis civilinėje byloje L. Š. v. S. S.*, Nr. 3K-3-23/2013.

⁴³ LATELLA, D. <...>, p. 320.

⁴⁴ BAUM, H.; PUCHNIAK, D. W. <...>, p. 66, 76–77, 89; Remiamasi įvairiais šaltiniais.

⁴⁵ COX, J. D.; THOMAS, R. S. Common Challenges Facing Shareholder Suits in Europe and the United States. *European Company and Financial Law Review*, 2009, Vol. 6, Issue 2–3, p. 354–357.

⁴⁶ American Bar Association <...>, p. 7-84/7-85; 7.41 (2) str. American Law Institute <...>, p. 34, 39–40, 49–51; 7.02 (a) (4) str. LATELLA, D. <...>, p. 312; FCPT 23.1 str.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse nėra specialių išvestinio ieškinio procesą reglamentuojančių taisyklių.

- įtvirtinamos įvairios priemonės, iš kurių dažniausiai aptinkami papildomi reikalavimai, kuriuos turi atitikti akcininkas kaip subjektas, reiškiantis išvestinį ieškinį (t. y. teisė į išvestinį ieškinį kaip smulkiųjų akcininkų teisė, reikalavimas, kad akcijos būtų buvusios nuosavybe ne trumpiau kaip nustatytą laikotarpį, akcininkas būtų buvęs akcininku neteisėtų veiksmų padarymo metu) ir reikalavimas, kad akcininkas, prieš pareikšdamas išvestinį ieškinį teisme, pirmiausia kreiptųsi į bendrovę. Tačiau aptarti lyginamosios teisėtyros rezultatai nepateikia vienodo požiūrio, įtvirtinant minėtus papildomus reikalavimus akcininko *locus standi* ir privalomą išankstinį kreipimąsi į bendrovę, todėl negalima daryti išvados, kad toks reguliavimas būtų visuotinai pripažįstamas veiksmingas.
2. Konceptiniu požiūriu Lietuvos įstatymų leidėjas pagrįstai suteikė teisę į išvestinį ieškinį kiekvienam teisinį suinteresuotumą turinčiam akcinės bendrovės arba uždarosios akcinės bendrovės akcininkui, *ex ante* nenustatydamas minėtų papildomų sąlygų akcininko *locus standi* ir neįtvirtindamas privalomo išankstinio kreipimosi į bendrovę. Lietuvoje išvestiniai ieškiniai yra reti, todėl riboti akcininko teisę kreiptis į teismą su išvestiniu ieškiniu, įtvirtinant minėtas prevencines priemones, būtų netikslinga ir pragmatiniu požiūriu.

LITERATŪRA

Norminiai teisės aktai

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas Nr. IX-743. Civilinio proceso kodeksas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, nr. 36-1340.
2. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 64-1914.

Specialioji literatūra

3. American Bar Association. Committee on Corporate Laws. *Model business corporation act annotated: official text with official comments* and statutory cross-references, revised through 2005. United States of America, Library of Congress Cataloging-in-Publication Data [interaktyvus. Žiūrėta 2014-09-07] Prieiga per internetą: <<http://greatlakesval.com/wp-content/uploads/2011/08/Model-Business-Corporation-Act.pdf>>.
4. American Law Institute <Philadelphia, Pa.>. *Principles of corporate governance: analysis and recommendations*. Vol 2, Part VII §§ 7.01–7.25; tables and index. Philadelphia, Pa., 1994.
5. BAKER, T.; GRIFFITH, S. J. *Ensuring corporate misconduct: how liability insurance undermines shareholder litigation*. Chicago [etc.]: Univ. of Chicago Press, 2010.
6. Bendrovių teisės ekspertų grupės ataskaita dėl Europos bendrovių teisės modernizavimo (2002 m.) [interaktyvus. Žiūrėta 2014-09-10]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/modern/index_en.htm>.
7. CAHN, A.; DONALD, D. C. *Comparative company law: text and cases on the laws governing corporations in Germany, the UK and the USA*. 1. publ. Cambridge [etc.]: Cambridge Univ. Press, 2010.
8. COX, J. D.; THOMAS, R. S. Common Challenges Facing Shareholder Suits in Europe and the United States. *European Company and Financial Law Review*, 2009, Vol. 6, Issue 2–3, p. 348–357.
9. DAVIES, P. L., et al. *Gower and Davies' principles of modern company law*. 9th ed. London: Sweet & Maxwell, 2012.
10. EASTERBROOK, F. H.; FISCHER, D. R. *The economic structure of corporate law*. Cambridge (Mass.); London: Harvard University Press, 1996.
11. GIUDICI, P. Representative Litigation in Italian Capital Markets: Italian Derivative Suits and (if ever) Securities Class Actions. *European Company and Financial Law Review*, 2009, Volume 6, Issue 2–3, p. 246–269.
12. GERNER-BEUERLE, C.; PAECH, P.; SCHUSTER, E. *Study on Directors' Duties and Liability*. London School of Economics and Political Science. Prepared for the European Commission DG Markt. London, April 2013 [interaktyvus. Žiūrėta 2014-09-07]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/board/2013-study-analysis_en.pdf>.
13. GERNER-BEUERLE, C.; PAECH, P.; SCHUSTER, E. *Annex to Study on Directors' Duties and Liability*. Country Reports. London School of Economics and Political Science. Prepared for the European Commission DG Markt. Lon-

don, April 2013 [interaktyvus. Žiūrėta 2014-09-07]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/board/2013-study-reports_en.pdf>.

14. GEVURTZ, F. A. *Corporation law*. St. Paul, Minn.: West Group, 2000.

15. GRELON, B. Shareholders' Lawsuits against the Management of a Company and its Shareholders under French Law. *European Company and Financial Law Review*, 2009, Volume 6, Issue 2–3, p. 205–218.

16. HALE, C. What's Right with the Rule in *Foss v Harbottle*? *Company Financial and Insolvency Law Review Journal*, 1997, Vol. 2, p. 219–226.

17. KRIVKA, E. *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese: monografija*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009.

18. KRIVKA, E. Išvestinio akcininkų ieškinio institutas Lietuvos teisės sistemoje. *Jurisprudencija: mokslo darbai*, 2006, Nr. 4 (82), p. 46–53.

19. LATELLA, D. Shareholder Derivative Suits: A Comparative Analysis and the Implications of the European Shareholders' Rights Directive. *European Company and Financial Law Review*, 2009, Vol. 6, Issue 2–3, p. 307–323.

20. LI, X. *A comparative study of shareholders' derivative actions: England, the United States, Germany and China*. Deventer: Kluwer, 2007.

21. MIKALONIENĖ, L. *Asmeninio komercinio bendradarbiavimo pagrindinės teisinės formos*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (01 S). Vilnius, 2011.

22. PAUL, C. A. Derivative Actions under English and German Corporate Law – Shareholder Participation between the Tension Filled Areas of Corporate Governance and Malicious Shareholder Interference. *European Company and Financial Law Review*, 2010, Vol. 7, Issue 1, p. 81–115.

23. PUCHNIAK, D. W.; BAUM, H.; EWING-CHOW, M. ed. *The Derivative Action in Asia: a Comparative and Functional Approach*. Cambridge [etc.]: Cambridge Univ. Press, 2012.

24. REISBERG, A. Shadows of the Past and Back to the Future: Part 11 of the UK Companies Act 2006 (in)action. *European Company and Financial Law Review*. 2009, Volume 6, Issue 2–3, p. 219–243.

25. STECHER, M. W, ed. *Protection of minority shareholders*. London [etc.]: Kluwer Law Internat. [etc.], 1997.

26. THOMPSON, R. B.; THOMAS, R.S. The Public and Private Faces of Derivative Lawsuits. *Vanderbilt Law Review*. 2004, Vol. 57:5, p. 1751–1792.

Praktinė medžiaga

27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013-10-21 nutartis civilinėje byloje R. W. V. UAB „Meicė“, A. K., R. U., UAB „Trakų Investicijos“, UAB „Arvydų giria“, UAB „Užupio investicijos“, Nr. 3K-3-501/2013.

28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013-02-14 nutartis civilinėje byloje L. Š. v. S. S., Nr. 3K-3-23/2013.

SHAREHOLDER'S DERIVATE ACTION: EX LEGE MEASURES TO PREVENT SHAREHOLDER'S ABUSE

Lina Mikaloniė

S u m m a r y

This article is the second article on the topic related to the shareholder's derivate action. After evaluating the key general aspects of the shareholder's derivate action (e.g. concept, rationale and goals) with respect to the Lithuanian Corporate Law, this article analyzes some *ex lege* protective measures to prevent shareholder's abuse in bringing shareholder's derivate action as well as evaluates need to revise the related Lithuanian legislation. The focus of the article is, *first*, on specific requirements for shareholder's standing (e.g. *locus standi* of minority shareholders, contemporaneous ownership rule, continuing ownership rule) and, *second*, prior demand requirement as *ex lege* protective measures devoted to protect shareholders' investment in a properly balanced way. It is concluded in the article that from the Lithuanian legislation perspectives shareholder's *locus standi* for derivative action should be vested to each shareholder having legitimate interest in both public and private limited liability companies without requiring to comply with the above mentioned shareholder's standing requirements as well as without requiring first mandatory making a demand to the company, as it is currently being established by the Lithuanian legislation. Taking into account the rare shareholder's derivative action litigation in Lithuania, there is no need to change the Lithuanian legislation from practical point of view as well.

Iteikta 2014 m. rugsėjo 15 d.

Priimta publikuoti 2015 m. sausio 28 d.